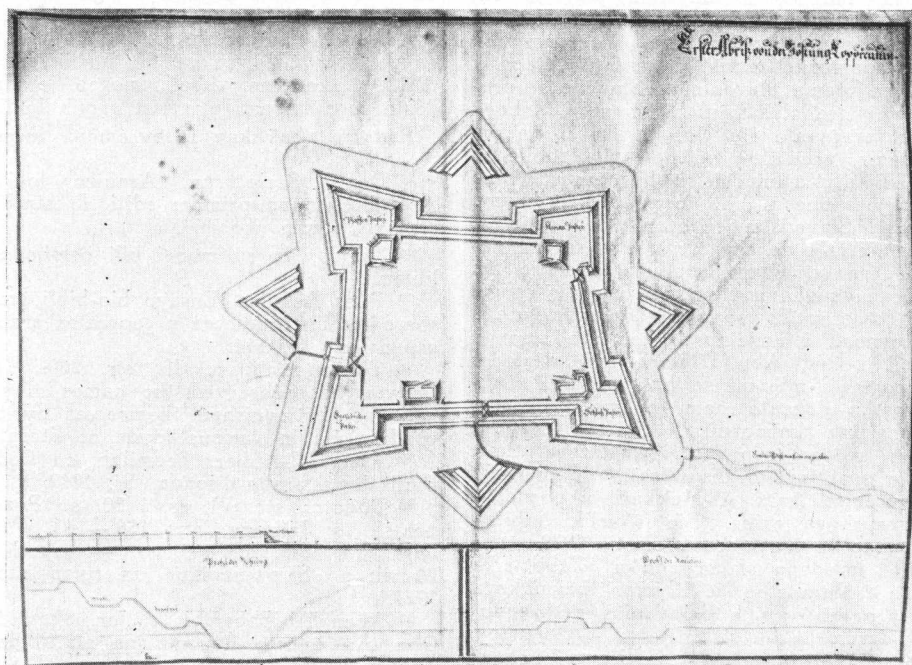

bilježi samo najvažnije ili bar izvanredne zgode; njenom se oku izmiče svakidašnji život. A ipak taj svakidašnji život neznatnih ljudi pripravlja i stvara one sile, koje u danom času izbijaju u velikim historijskim događajima. Historija je zabilježila seobe onih plemena, koja su osvajanjem rušila stare države i osnivala nove. Ali prijašnja historiografija nije zapazila postepenu migraciju, koja je možda stvarala pretpostavke za nastup ili bar za održanje osvajačkoga plemena. Kada dakle historik ne može više da prodre tajnu koprenu prošlosti, jer je zub vremena uništio veliki dio njegovoga dokaznoga gradiva, onda mu priskaču u pomoć etnograf i sociolog, a često mu kažu put. Ali i oni crpu odatle koristi. Tako je i postojanje i djelovanje slavenskoga življa u Andaluziji dragocjen nalaz za sociologa, jer zavređuje potanje izučavanje tema, kako se mogao jedan razmjerno malobrojni element držati

na okupu u tuđoj zemlji i kako je mogao djelovati u toj zemlji i pojedinačno i kao grupa. Ali da se to potanje prouči, treba poći putem, koji je Mažuranić pokazao i rasvijetlio. Treba da naši, slavenski učenjaci, koji će za stvar imati razumijevanja i ljubavi, potraže po izvorima sve, što bi moglo proširiti naše znanje o Slavenima u Andaluziji. Samo jedan maleni dio tih izvora pristupačan je nama, koji poznamo samo evropske jezike. Mnogo više je toga objelodanjeno u originalu, većinom arapskim jezikom, a najveći dio leži neobrađen u velikim i manjim zbirka rukopisa u Evropi, Africi i Aziji. Tu nam dakle treba specijalista-stručnjaka za istočne jezike, ali s dubokim poznavanjem naše povijesti. Takvi će stručnjaci tek moći do kraja provesti istraživanja, koja će dostojno nastaviti djelo, što ga je započeo Vladimir Mažuranić.

Dr. Juraj Andrassy.

STARE SLIKE GRADA KOPRIVNICE.

1. Tlocrt koprivničke tvrđave, po nacrtu M. Stiera iz polovice XVII. stoljeća. (Abriß und Relationen über die Windische und Banatische Gräntzen, wie sich solche anietzo befinden vor eines Feindes Gewalt in etwas verbessert und dann Realiter konnten fortifiziert werden mit der darüber formirten Landkarten und angehenckter Tabellen, dass in jeden Orth vorhandenen Geschütz, Munition desz anderen Zeugs Requisites auch wasz zur Austehung einer dreymonatlichen Belägerung noch darinen zu verschaffen vonöten. In fol., Nr. 8608. Hof-Bibliothek, Wien Isp. i Vjesnik kr. hrv. slav. dalm. zem. arhiva X. 197.

2. Tlocrt grada Koprivnice 1863. u okviru negdašnjih bedema.

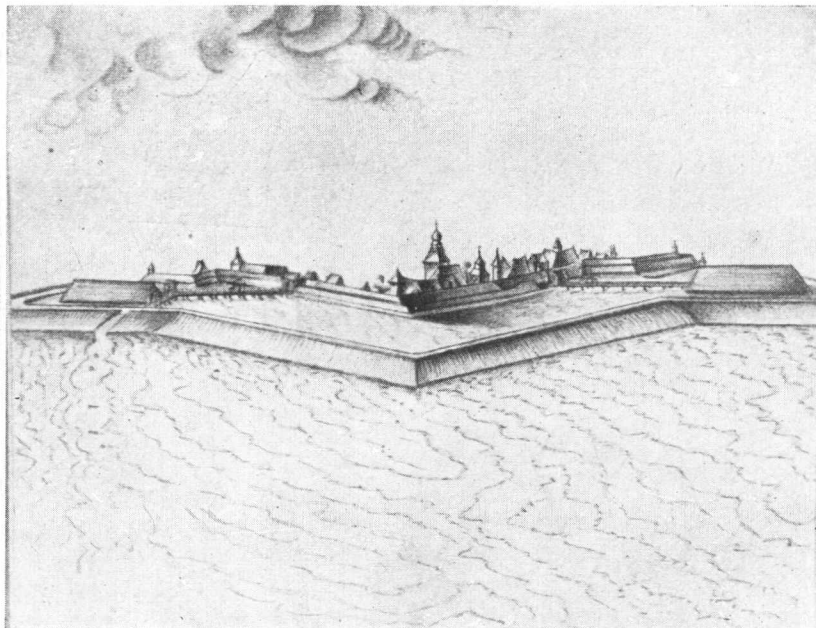
Za turske opasnosti, kada je Evropa bila ugrožena, započeo je veći interes i za naše gradove, u putopisima i u relacijama, pa nailazimo i takve vijesti i takve ilustracije za koje nemamo podataka u domaćoj građi. Evropa se počela zanimati za nas, ali ne radi nas, već sebe radi. Stoljeća mrcvarili su se djedovi naši, i kada su konačno oslobodili zemlju od Turaka, vlasti su dale popisati novo osvojene krajeve, ne da se ustanovi očajno stanje izmorenoga naroda, i da mu se pomogne, već da se ustanovi vrijednost novoosvojene zemlje i njezini prihodi vrijedni za kuću habsburšku.

Snimke naših gradova potječu iz različitih epoha. Najviše ih je iz vremena turske najezde, a u novije doba, otkako se pojavila fotografija. Iz druge polovine XIX.

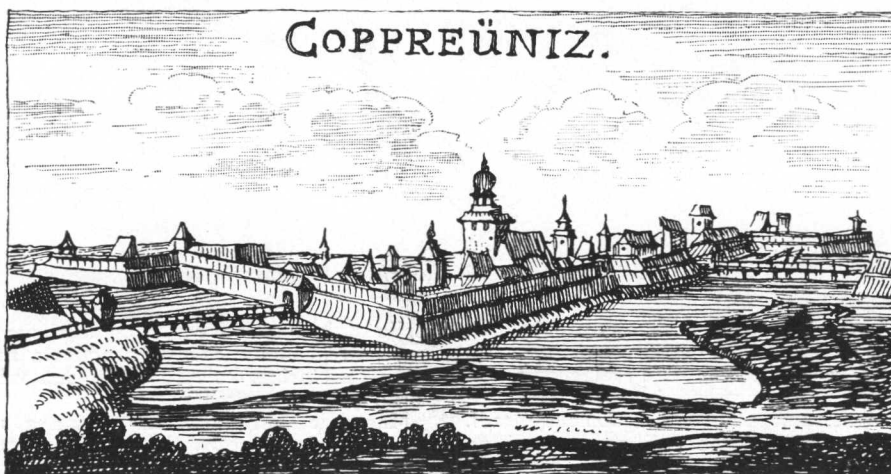
stoljeća, kad se počela fotografija sve više razvijati, imademo sačuvano podosta snimki različitih starina, koje su baš u ono vrijeme žurno počele nestajati.

Mnogo je uništeno naših starina u samoj našoj provinciji. Čovjek se stidi napisati, da je n. pr. u glavnome gradu Podravine, u seljačko-obrtničkom kr. i slob. gradu Koprivnici, prije šest godina porušen jedan dio franjevačkog samostana sa lijepom samostanskom blagovaonicom (refectorium) na čijemu stropu su bile lijepe fresko slike iz vremena baroka. Ovim freskama divio se kao poznavalac starine i umjetnina biskup Strossmayer za svoга posjeta u Koprivnici i upozorio tom zgodom, da se freski čuvaju, jer su kulturno-historijske vrijednosti.

I zaista ove freske se čuvalo sve dok

3. Koprivnica oko 1660. Iz Montecucculijeve zbirke »Vierzig zwei saubre Abrisse verschiedener Gränzfestungen, Schlossern und Städte...« (Wien, Kriegs-Archiv).

4. Koprivnica godine 1688.

se nije počelo s gradnjom Katoličkoga Doma. Samostan je porušen, a da nam se nijesu sačuvale niti fotografske snimke! Dio rečenoga samostana rušen je s motivacijom, da navodno prijeti pogibao e da će se jednog dana zgrada srušiti zbog trošnosti. Međutim ipak je bilo velike muke baš sa rušenjem, jer je zgrada bila i te

kako čvrsta. To je u ostalom već tipičan slučaj, poznat gotovo u svim našim gradovima, od Zagreba pa dalje...

U narednom izboru priopćujem nekoliko ilustracija iz Koprivnice kao prilog lokalnoj topografiji.

Slika broj 1 prikazuje tlocrt koprivničke

5. Koprivnica krajem XVII. stoljeća.

tvrdave, po nacrtu M. Stiera iz polovine XVII. stoljeća.

Veliki izvještaj inženjera M. Stiera nastao je između godine 1657. i 1660. U njemu je plan i predlog za pregradnju koprivničke tvrđave. Prema Stierovom planu saznajemo da je koprivnička tvrđava imala četiri bastiona i četiri ravelina. Bastioni su se zvali: florijanski, dvorski, Genssbuller i popovski. Tlocrt koprivničke tvrđave iz godine 1863. (sl. 2.) uzet je iz katastralne mape i veoma je važan, jer je nastao u vrijeme prije rušenja opkopa, pa nam se ovako sačuvala točna slika koprivničke tvrđave prije njezina rušenja.

Slika broj 3. prikazuje Koprivnicu isto oko polovine XVII. stoljeća.

Ovaj je prikaz nastao oko godine 1660., kada je knez Reymond Montecuculi dao nacrtati mnoge gradove u Hrvatskoj i Ugarskoj i crteže sastavio u zbirku pod imenom: Vierzig zwei saubre Abrisse i t. d. a koja se zbirka čuva još i danas u bečkome Kriegs-Archivu. Vjerovatno je, da crteži ove zbirke nijesu nastali na licu mjesta, već su to kopije starijih crteža koji su služili kao uzorak, pa možda crtač ove zbirke nije niti vidio gradove koje je crtao. U zbirci ima oko dvadeset i devet crteža, a za nas su važni prikazi Čakovca, Legerada, Varaždina, Zagreba i Koprivnice. Specijalno je prikaz Koprivnice značajan. Treba napomenuti da je taj prikaz sasvim lijepo izrađen i u maniri onoga vremena.

Slika broj 4 također je iz XVII. stoljeća.

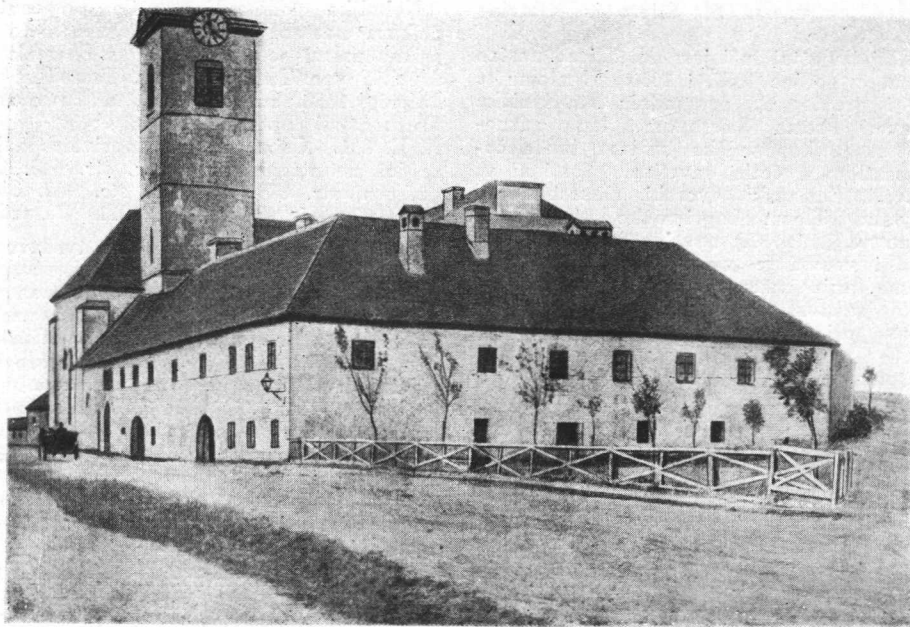
Nekoliko godina iza prije pomenutoga prikaza nastao je ovaj »dresdenski«. Isti prikaz nalazi se u knjizi: Das Ehemals gedrückte von Turken... etc. Frankfurt und Leipzig 1688. na str. 636., a čuva se u dresdenskoj Landesbiblioteci pod brojem: H. H. 831. Osim prikaza Koprivnice nalaze se još na strani 466 Essek, str. 648. Czagathurn, str. 889. Petrinia, str. 962. Sisek, str. 1002. Wiroviticza, str. 1011. Warazdien.

Sva tri prikaza koprivničke tvrđave (sl. 3., 4. i 5.) bit će da su nastali neposredno jedan iza drugoga i da su služili jedan drugome za kopiju. Prikaz na slici 5. uzet je iz jednog nepoznatoga geometrijskoga djela, a čuva se u arheološko-historijskom odjelu Hrvatskoga narodnoga muzeja u Zagrebu (br. inv. G. 522). Ovaj se prikaz razlikuje u toliko od prijašnjih, što su na njemu četiri čovjeka, od kojih dvojica igraju neku ratničku igru mačevima; jedan im mačem daje znak, dok drugi sjedi i svira frulu. Drukčije u pozadini grad je crtan kao i na sl. br. 3.

Sl. br. 6. je veoma zanimljiva snimka, koja prikazuje nekadanji florijanski, danas trg Dra Ante Starčevića sa starom crkvicom sv. Florijana a nekad »Pique« zvani i iza god. 1866. okršten Zrinski trg. Budući da je u tvrđavi koprivničkoj bilo mjesta samo za pedeset kuća, to se grad razvijao oko tvrđave pokraj bedema i u daljini od tvrđave za jedan puškomet, sve to poradi strateških razloga.

6. Pique, zatim Florianski, pak onda Zrinski te danas Trg dr. Ante Starčevića u Koprivnici.

7. Stara bolnica i ubožnica u Koprivnici, oko 1880.

Crkvice sv. Florijana bila je barokna građevina. Ispred crkvice na lijevoj strani stajao je kip Isusa mučenika s trnovitom krunom na glavi. Danas je ovaj kip postavljen u bolničkom vrtu pokraj crkvice

sv. Florijana. Stara crkvice sv. Florijana smetala je prometu, no za vrijeme sajmova svijet je prostonarodno obavljao oko nje nuždu, to je još godine 1869. gradski sudac Franjo Kemenović predložio gradskome za-

8. Partija starih bedema u Koprivnici. Oružana sa drvenim vatrogasnim tornjem, oko 1900.

stupstvu, da se crkvice sv. Florijana, budući da se oskvrnjuje obesčašćenjem ista crkvice sagradi na drugomu dostojnijemu mjestu. Gradnjom nove crkvice počelo se tek god. 1891. pokraj nove gradske bolnice, dok je stara crkvice, koju vidimo na slici, iste godine porušena. Na našoj slici vidi se i stara Lepatnyeva kuća sa trgovinom, na mjestu koje stoji današnja zgrada gradske štedionice. Još se vidi i stara Petričkova kuća, isto s trgovinom, na mjestu koje stoji nekadašnji hotel Zrinski, a danas knjižara V. Vošicki, vlasništvo g. Š. Toplaka, sagrađena god. 1897. Na staroj kući među dva srednja prozora prvoga sprata bila je uzidana kamena ploča (iz godine 1800?) s njemačkim natpisom, u kojemu se kućevlasnik utiče sv. Florijanu da brani kuću od vatre. Ova ploča uništena je god. 1918. iza kako je mnogo godina ležala u podrumu g. Toplaka. Do ove Toplakove kuće, zadnja na našoj slici bila je vlasništvo obitelji Pantelić. Kasnije je postala vlasništvo porodice Apostolović, od kojih ju je kupila današnja vlasnica gospodja Regina Švarc godine 1884. te ju je dala renovirati, pa je kuća poprimila izgled kao što ga i danas imade.

U djelu »Izvjješće obće javne gradske bolnice slob. i kr. grada Koprivnice od god. 1869. do konca 1889.«, koje je izdao gradski fizik i primarius u Koprivnici Dr. Niko Selak nalazi se kao prilog ova naša snimka (sl. broj 7.) koja predočuje staru bolnicu i ubožnicu (Xenodochium). Kraj župne crkve, na mjestu gdje se danas na-

lazi dvorište stajala je ova zgrada, i prvi puta se spominje god. 1796. O njenome postanku i povijesti njezinoj nije nam mnogo poznato. Znamo da je u njoj bila smještena osim bolnice i ubožnica, i da su se u prvome spratu prikazivale dobrotvorne kazališne predstave i druge različne priredbe. Ova stara bolnička zgrada srušena je godine 1893. budući da je bila sagrađena nova bolnica, koja još i danas postoji.

Kad je Ulama paša osvojio godine 1553. Viroviticu, zaprijetila je Podravini pogibao od Turaka, pa se iza toga stalo ozbiljno pomišljati da se Koprivnica utvrdi. I zaista oko god. 1570. počelo se s utvrđivanjem, pa je samo nadograđivanje trajalo oko pedesetak godina. Do bojeva s Turcima ispod bedema koprivničkih nije nikada došlo, osim manjih čarkanja. U katastralnoj mapi iz godine 1864. unešeni su još cijeli bedemi tvrđave koprivničke koji se na ovoj slici vide. Međutim neke dijelove započelo se već 1863. razvažati i njima zatrpavati grabe kako se to razabire iz zapisnika gradskih sjednica. Razvažanje bedema s ishodne strane obavio je Ivan Oštriž za pedeset i osam stot. a. vr. Od ceste križevačke sve do ceste varaždinske, Franjo Kolarić za 52. stot. 95 nov. Od ceste varaždinske nuz bašču g. Reškovca, Franjo Kolarić za 36 stot. 90 novč. Oružana je građena 1714. što svjedoče željezne šipke na čelu zgrade u formi gornjih brojki. Vatrogasni toranj izgorio je pak u svibnju 1908.

Dr. Leander Brozović.